

GENÇLİĞİN EVLİLİĞE İLİŞKİN ROL BEKLENTİLERİNİN OLUŞMASI

YOUNG PEOPLE'S CONSTRUCTION OF ROLE EXPECTATIONS ABOUT MARRIAGE

Arş. Gör. Zeynep ÇOPUR
Prof. Dr. Şükran ŞAFAK
Hacettepe Üniversitesi
Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Bölümü

ÖZET

Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Genellikle 12-24 yaş arası kabul edilen gençlik dönemi, her şeyden önce; yetiştirme, hazırlanma, öğrenme faaliyetlerini kapsayan dinamik ve değişken bir süreçtir. Gençin duygu, düşünce, davranış, tutum, beklenti ve hedeflerini anlayabilmek için, kişiliğini oluşturan öğeler üzerinde durmak gerekir. Kişiliğin ilk çizgilerini ortaya çıkaran unsur toplum-doğa ilişkileri ve bunun bireye yansımalarıdır. Evlilik ve yuva kurma psikolojik ve duygusal olgunluğa erişmiş gençler için normal isteklerdir. Gençin toplumda kadın ve erkeğin rollerine yönelik beklentileri bu dönemde oluşur. Gerek bu beklentilerin, gerekse roller hakkındaki görüşlerin ortaya çıkması aileye ve içinde yaşanan çevreye bağlıdır.

Rol beklentilerindeki uyumsuzluk, gençlerin rol beklentilerinin incelenmesiyle saptanabilir. Karşılıklı rol uyumu, uyumlu aile yaşamının daha sağlam temellere oturtularak memnuniyetin artmasını sağlayabilir. Rol beklentilerinde farkların erken tanımlanması, daha iyi bir aile yaşantısının oluşmasına yardımcı olacaktır. Eşler arasında ortak nitelikler çoğaldıkça evlilik ilişkilerinde mutluluk oranı da artmaktadır. Eşin beklentilerine göre evlilikte beklenen rollerin gerçekleşmesi evlilikte uyum ile sonuçlanır.

Gerçek rol kavramı ve bu role dayalı davranışlar yani sorumluluklar, çocuklukta ve yetiştirme çağında öğrenilir, yetişkinlerin deneyimleri ile güçlendirilir veya değiştirilir. Yetişkinler davranışları ile çocuklara ve gençlere örnek olurlar. Aile bireylerinin sergiledikleri tavır ve roller çocukların ve gençlerin rollerle ilgili olarak edineceği bilgilerin esas kaynağını oluşturmaktadır. Gençlikte edinilen deneyimler, onların ileride kuracakları aileler için olduğu kadar, toplumda da üstlenecekleri rolleri için bir basamak olur.

ABSTRACT

Adolescence is the period between childhood and maturity that includes development, spiritual maturation and preparation for life. The period of adolescence, which is generally accepted to be between the ages 12 and 24, is first of all a dynamic and changeable process including growing up, preparation and learning activities. In order to understand the feelings, thoughts, behaviour, attitudes, expectations and aims of the young person, it is necessary to consider the factors that form his/her personality. The factor that creates the outlines of personality is the relationship between society and nature, and the reflection of them on the individual. Getting married and setting up a home are normal desires for the young who are psychologically and emotionally mature. Expectations of a young person related to the roles of women and men are formed in this period. Forming of the ideas concerning these expectations and these roles depends on the family and the environment in which the individual lives.

Discrepancy in expectations related to roles can be determined by examining the role expectations of the young. Mutual agreement of roles can increase satisfaction by providing a sounder basis for harmonious family life. Early defining of expectations related to roles will help to provide a better family life. As the number of common characteristics between the spouses increases, the rate of happiness in the marriage relationship rises. Accomplishing the roles expected in marriage according to the expectations of the spouse results in harmony in marriage.

The real role concept and the behaviour based on this role are responsibilities learned in childhood and the period during which the individual is brought up. They are strengthened or changed by the experiences of adults. Adults become behavioral models for children and young people. The manners and roles that the family members exhibit are the main sources of knowledge that children and young people will acquire. The experiences acquired in adolescence will be a foundation for the families that they will form in the future and also a base for the roles that they will take on in society.

GİRİŞ

Gençlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Ergenlikle başlayan hızlı büyüme gençlik çağının sonunda; bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar sürer. Gençlik çağının tanımı, bedensel ve cinsel gelişmeye göre yapılırken, başlangıcı da bitişi de belirsiz olmaktadır. Çünkü ergenliğe giriş erken veya daha geç olabilmektedir. Genellikle 12-15 yaş arası ilk gençlik, 16-20 yaş arası asıl gençlik dönemi, 21-25 yaş arası da uzamış gençlik olarak bilinir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün tanımına göre, "Genç 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir." Bu tanıma göre, genç cinsel olgunlaşmasını tamamlamış ancak bağımsızlığını kazanıp erişkinler arasına katılmamış kişidir. Başka bir tanıma göre, "Ergenlik insanda bireyin yetişkine özgü ayrıcalıkların kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu, toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemidir." Gerçekten gençlik, hem biyolojik ve ruhsal, hem de toplumsal bir kavramdır. Kişi, üretici durumuna geçtiği veya yuva kurup çalışmaya başladığı zaman gençlik çağı bitmekte, erişkinlik çağı başlamaktadır (Gander ve Gardiner,1993:404; Yörükoğlu, 1990).

Türk toplumu gerçek anlamda genç bir toplumdur. Nüfusumuzun %55'ini 25 yaşın altındaki çocuk ve gençler oluşturmaktadır. Batı ülkelerinde 1960-1980 yılları arasında 0-14 yaş diliminde ortalama %3 ile %8 arasında azalma olurken, ülkemizde 1965 yılında 12-24 yaş diliminin toplam nüfus içindeki yeri %24, 1990 yılında ise %27'ye yükselmiştir. Bugün ülkemizde 15 milyon genç yaşamaktadır (Yörükoğlu,1990; DİE, 1990).

Genellikle 12-24 yaş arası kabul edilen gençlik dönemi, her şeyden önce; yetişme, hazırlanma, öğrenme faaliyetlerini kapsayan dinamik ve değişken bir süreçtir. Gencin aile, okul, iş ve yakın çevresiyle sürdürdüğü faaliyet ve ilişkiler sonucu edineceği davranış, tutum, düşünce ve bilgi birikimi hem kendisinin hem de toplumun geleceğini biçimlendirecek unsurlardır. Genç, bağımlı ve çocuksu olmaktan özgür bir erişkin olmaya doğru geçiş yaparken, sosyalleşme süreci büyük oranda içinde yaşadığı ailenin yapısına bağlı olarak yönelir. Genç insan değişken ve dinamik yapısını nitelikli ve yeterli bir sosyalleşme süreci içinde devam ettirdiği sürece, verimli ve sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olabilecektir (Ünver ve diğerleri,1986:9-10; Gökçe,1984:1-21). Kişiliğin temelleri yaşamın ilk yıllarında atılır; ancak, son

biçimini alması gençlik çağının sonuna doğru olur. Kişilik çizgileri uzun sürede biçimlendiği için kolay değişmez (Özbay ve Öztürk, 1995:70-76; Yörükoğlu, 1990:13-21).

Toplumsal etmenlerin kişilik üzerindeki etkileri öncelikle ve en yoğun ölçüde aile ortamında gerçekleşir. Aile çocuğun gelişimini ve sosyalleşmesini etkileyen en önemli ortamdır; ancak, tek faktör değildir. Akranlar, içinde yaşadığı toplum ve bireyin doğuştan getirdiği özellikler de gelişimi ve sosyalleşmesinde önemli rol oynarlar. Ana-baba-çocuk ilişkileri kişiliği belirleyen etkenlerden en önemlisi olarak görülmektedir. Çocuk ilk yıllarda anne-babasını kendine örnek almaya, onlara benzemeye çalışmaktadır. İlkokul çağında ise, öğretmen çocuk için en iyi örnek olabilmektedir. Daha sonra ergenlik çağına ulaşan genç, bir toplumsal kurum olan aileyi kurmaya hazırlanır. Gencin kişilik kazanmaya başladığı, evden kopup çevreye yöneldiği, hayranlıkların ve tutkunlukların bol olduğu bu dönemde, anne-baba etkisinden kurtulurken kendisine yeni örnekler bularak, geçmişte benzemek istediği kişilerin kritiğini yapabilmekte, bir çeşit sınıama-yanılma yolu ile kendi kişiliğini bulmaktadır. Ayrıca ideal ebeveynin nasıl olması gerektiği konusunda da akıl yürütmeye ve karşılaştırmalar yapmaya başlar. Gençlerde kimlik kazanma, kimlik oluşumu özdeşimlerin bittiği bu dönemde başlar (Özbay ve Öztürk, 1995:70-76; Yeşilyaprak, 1993:3-15; Ağdemir, 1991:11-13; Doğan, 1989:24-29; Ünver ve diğerleri, 1986:9-10).

Gencin; duygu,düşünce, davranış, tutum, beklenti ve hedeflerini anlayabilmek için, kişiliğini oluşturan öğeler üzerinde durmak gerekir. Kişiliğin ilk çizgilerini ortaya çıkaran unsur toplum-doğa ilişkileri ve bunun bireye yansımalarıdır. Daha sonra temel toplumsal yapılar, kurumlar ve değer sistemleriyle, beslenme, konut, üretim ve sağlık şartlarının oluşturduğu "temel kişilik" gelir. Belirtileri çevreye göre değişen, gençlik çağına özgü "psiko-sosyal" özellikler, bireyin kişiliğinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Gencin kişiliğinin oluşmasında belki en önemli etkiye sahip olan "ara değişkenler" denebilecek aile ve arkadaşlık ilişkileri, çalışma ve öğrenim çevresi, boş zamanları değerlendirme ve gencin kültürel çabalarıdır. Olgun bir statüye ulaşma çabaları sırasında genç, kişisel bir kimlik duygusu kazanma ihtiyacı içindedir. Bazı bilim adamlarının belirttiği gibi "ergenliğin esas teması, bireyin kim olduğunu, neye inanıp değer verdiğini, hayattan ne elde etmeyi beklediğinin değerlendirmesini içeren bir kimlik kazanma sorunudur" (Ünver ve diğerleri,1986:281-283).

İnsanlar kendileri hakkında daha iyi bir görüşe ulaşmak için değişim gücüne sahiptirler. Özellikle

gençlik dönemi, böyle bir değişim için yoğun çabaların harcadığı bir dönemdir. Genç nasıl biri olduğunu, olumlu ve olumsuz yönlerini, ne olmak ve ne yapmak istediğini, çevrenin onu nasıl gördüğünü, kendisi hakkında neler hissettiğini anlamaya ve bu konularla ilgili sorularına cevap bulmaya çalışır. Gencin çevresiyle kurduğu ilişkilerde duygular ön planda gelmekte, hayallerin yarattığı beklentiler gerçeklere uymamaktadır. Ergenlik döneminde toplumun gence karşı olan beklentileri değişmekte, ona yetişkininkine benzer roller yüklemektedir. Bu dönemde, fiziksel, zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişim alanında yaşanan değişiklikler, bireyin erişkinler arasında yerini alan bir kişi olarak gelişimini sağlar. Henüz yetişkin rolünü üstlenmemiş olan genç, bu beklentiler karşısında kendi iç dünyasında çelişki ve bunalımlar yaşayabilir. Ergenlik geçici bir rol kararsızlığı dönemidir. Çeşitli roller düşünülür, idealler ve değerler denenir, benimsenir, sonra terk edilir ve yenileri aranır. Bir dönem için benimsenen değerlerden kısa bir süre sonra tümünden vazgeçilir. Bu çaba içinde hem kendi duygu ve düşünceleri hem de çevre faktörlerinin etkisiyle kendisine karşı tutumu belirlenir (Tufan, 1989:28-34; Geçtan, 1989:82-90; Gökçe, 1984: 1-21).

Gençlik yalnızca olumsuzlukların toplandığı bir çağ değil; idealizmin oluşmaya başladığı, yeniliğe ve ileriye doğru atılımların yapıldığı kendini kanıtlama ve kendi kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı dönemdir (Yörükoğlu, 1990:13-21).

Gençlik kimine göre bir geçiş dönemi, kimine göre çocuklukla erişkinliği bağlayan bir köprüdür. Kimine göre de bir gelişme basamağı, erişkinliğe hazırlık yıllarıdır. Gencin topluma katılabilmesi, erişkinler arasında yerini ve konumunu alabilmesi, bu gelişme döneminde belli bilgi, beceri ve deneyimi kazanmasına bağlıdır. Onun erişkin dünyasının aradığı olgunluğa erişebilmesi, beklentileri karşılayabilmesi gerekir. Gençlik çağının sonunda genç, ana-babası ve öteki erişkinlerden duygu, düşünce ve davranışta bağımsızlık geliştirmiş olmalı, toplumsal ilişkilere girebilmeli, özellikle yaşlılarıyla arkadaşlık sürdürebilmeli, karşı cinse eğilim duymalı ve sevgi bağı kurabilmeli, cinsel kimliğini ve rolünü iyice benimsemeli, evliliğe istekli ve hazır olmalı, zihinsel yeteneklerini ve el becerilerini geliştirmiş, toplum yaşamı için gerekli bilgi, görgü ve ruhsal olgunluğa erişmiş olmalı, kendine özgü değerler, yaşam anlayışı ve bir dünya görüşü oluşturmalı, bir amaca doğru yönelebilmeli, çevresiyle bütünleşirken kendi öz benliğinin bilincine varmalı, kimlik duygusu geliştirmelidir (Yörükoğlu,1990:13-21).

Bu dönemin sonuna yaklaştıkça ilgiler ve sorunlar değişmeye başlar. Dikkatleri genç insanların

dünyasından farklı olan yetişkinlerin dünyasında tatmin edici bir yaşam için gerekli düzenlemeler üstünde yoğunlaşır, toplumun onayladığı değerlere uygun varsayımlar geliştirir. Doğru ve yanlış kavramların geliştirilebilmesinde kullanılan ölçüt , yetişkin yaşamın gereksinimlerine yöneliktir. Evlilik ve yuva kurma psikolojik ve duygusal olgunluğa erişmiş gençler için normal isteklerdir (Geçtan, 1989:82-90). Gencin toplumda kadın ve erkeğin rollerine yönelik beklentileri de bu dönemde oluşur. Gerek bu beklentilerin gerekse roller hakkındaki görüşlerin ortaya çıkması aileye ve içinde yaşanan çevreye bağlıdır (Ünver ve diğerleri, 1986:9-10).

Rol, bir grup içinde belli bir yere sahip olan kişinin karakteristik ve beklenen tavır anlamındadır. Özel bir ilişki veya özel bir konum normudur. Örneğin, eş rolünü üstlenen kişiden beklenen davranış biçimidir. Kişiler verilen bir duruma belirli bir kararlılığı olan tepkilerde bulunurlar. Evlilikte rol ise, eşlerin birbiri üzerine yansıttıkları bilinçli ve bilinç dışı beklentilerin yapılaştırılmış bütünü olarak tanımlanmaktadır. Roller, kültürel olarak tanımlanır ve nesilden nesile geçer. Kadının ve erkeğin cinsiyet rolleri, kız-erkek, çocuk rolleri, anne-babalık rolleri gibi bireysel sınıflandırmaları da belirlerler. Kişilerin çok değişik durumlarda karşılaşılabilecekleri değişik roller vardır. Örneğin, eş ve anne rolünü üstlenen kişi, ev kadınlığı ve çocukların danışmanlığı olarak değişik rolleri kabul etmiştir. Her aile bireyinden değişik aktiviteler beklenmekte ve bu aktivitelerin çoğu bir ailede uygulanırken diğerinde uygulanmamaktadır. Öte yandan bireyin toplum içindeki durumu değiştikçe rolü de değişir (Bulut, 1993:13-14; Ünal, 1991:43-65; Sayın, 1991:531-549; Bayraktar,1978:1-4; Nye, Ivan ve Felix, 1973:9-14; Murstein, 1970:465-481).

Bir toplumun hiçbir üyesi evlilikteki rol beklentilerini aynı yolla açıklamaz ve algılamaz, fakat her biri kendine özgü bu rollerin tek bir algılama ve açıklanmasına sahiptirler ve bunu kendi davranışları için bir rehber, eşinin davranışlarını ölçmede de bir standart olarak kullanır. Bir kimse karı veya koca rolüne evlilik rolleri hakkında en azından bazı bilgileri olmaksızın girmez. Her biri nasıl bir eş olmalı fikrine ve nasıl davranmalı görüşüne sahip olarak aile kurarlar (Şafak, 1989:34-43; Bell, 1971:286-294).

Rol beklentileri ve davranışları, içinde bulunulan durumun yarattığı gereksinimlerin bir sonucudur. Evlilik ve aile rolleri, evrensel özelliği olan fonksiyonlardır. Ailenin bir kurum olarak yaptığı işlevleri aile bireyleri arasında roller şeklinde dağıtmıştır. Ataerkil aile kurumunda, aile bireylerinin rollerinin ve üzerlerine düşen işlerin belirlenmesinde

cinsiyet büyük bir önem taşımaktadır. Ancak bugün toplumun sosyal, ekonomik ve teknolojik yapısında meydana gelen değişmelerin aile yaşamına da yansması ve özellikle kadının işgücüne katılması sonucu ailenin sağlıklı gelişimi için aile bireylerinin rollerini kendilerinin belirlediği, evde beraberlik duygusu içinde işleri ve sorumlulukları birlikte yürüttükleri eşitlikçi türdeki evliliklerin ve aile hayatlarının zamanla daha çok ilgi gördüğüne ve demokratik bir toplumda yaşamaya daha müsait olduğuna inanılmaktadır (Sayın, 1991:531-549; Ünal, 1991:43-65; Nye, Ivan ve Felix, 1973:9-14; Murstein, 1970:465-481; Dunn, 1960:99-110).

Ailelerin refah ve mutluluğu için yerine getirmeleri gereken sorumlulukları, aile bireylerinin üstlendikleri rollere bağlı olarak ortaya çıkar. Bu sorumlulukların yerine getirilmesinde tüm aile bireylerinin yaş ve yetenekleri oranında yer almaları en ideal olanıdır. Aile bireylerinin kendi rollerini yetenek ve yaşları ölçüsünde yerine getirmelerinin aile yaşantısının aksayan yönlerinin düzeltilmesinde, aile bireyleri arasında olumlu ilişkilerin kurulmasında, grup dayanışması ve bütünlüğünün sağlanmasında yararlı olduğu görüşü savunulmakta ve böylece kişilerin ailede bir yerleri olduğunu ve kendilerine değer verildiğini hissederek doyum sağlayacakları belirtilmektedir. Özellikle çocukların yetişkin yaşantısındaki rollere hazırlanmasında bu çok önemlidir. Çoğu kez yetişkin yaşantısında bu yıllarda kazandıkları deneyim ve uyumu sürdüreceklerdir (Bulut, 1993:13-14; Şafak, 1992a:43-49; 1989b:34-43; 1985c:1-5).

Gerçek rol kavramı ve bu role dayalı davranışlar yani sorumluluklar, çocuklukta ve yetişme çağında öğrenilir, yetişkinlerin deneyimleri ile güçlendirilir veya değiştirilir. Yetişkinler davranışları ile çocuklara ve gençlere örnek olurlar. Aile bireylerinin sergiledikleri tavır ve roller çocukların ve gençlerin rollerle ilgili olarak edineceği bilgilerin esas kaynağını oluşturmaktadır. Gençlikte edinilen deneyimler, onların ileride kuracakları aileler için olduğu kadar toplumda da üstlenecekleri rolleri için bir basamak olur (Bilir ve Dabanlı, 1991:143-157; Şafak, 1989:34-43; Sterrett ve Bollman, 1970:353-357).

Çocukların evle ilgili işlere katılmalarındaki temel amaç, aileye yardım edilmesinden çok, çocukların bu sorumlulukları kazanmasıdır. Çocuğun bu ilk yaşantısında ailede ebeveynin çocuğa yönelttiği davranışlar ve ona karşı takınılan tavır, çocuğun gelecekteki yaşantısı açısından önemli olduğu kadar, çocuğa ailenin bir üyesi olduğu bilincini de aşilar ve topluma uyum biçimlerinin temelini atar. Çocukların aile kararlarına katılması, aile birliğini sağlayarak

mutluluğu artıracak ve çocuğa tecrübe kazandırıp gelecekteki yaşantısında daha rasyonel kararlar vermesinde yardımcı olacaktır (Hınçal, 1993:9-10; Şafak, 1992:43-49).

Evlilik rolüne ilişkin fikirlerin nasıl edinildiği önemlidir. Çoğu genç insan için kendi ebeveynleri önemli birer model olarak yer almıştır. Bireyin sosyalleşmesinde anne-babaların, karı-koca olarak ilişkisi genellikle kişinin sürekli ve samimiyetle birlikte olduğu tek evlilik modelidir. Öğrenme insanın yaşamı boyunca sürüp gittiği için evlilik rollerine doğru olan bu sosyalleşme çoğunlukla çocukların evlilik rolü beklentilerinde etkili olmaktadır (Bell, 1971:286-294).

Birçok araştırmacı evlilikteki rollerin yorumlanmasının evlilik ile birlikte başlamadığını öne sürmektedir. Her genç kadın ve erkeğin bilinçli veya bilinçsiz olarak evlendikleri zaman rollerinin nasıl olacağını daha önce düşünüp veya öğrenip özellikle kendi anne ve babalarının yaşamlarından edindikleri tüm bilgi ve deneyimleri evliliklerine taşıdıkları iddia edilmektedir. Gençler ailelerinde gördükleri, öğrendikleri şekliyle ileride evlendikleri zaman görev ve sorumluluklarının ne olması gerektiğine karar verip, o şekilde davranmaktadırlar. Gençler evliliklerini anne ve babalarından edindikleri tecrübelerle göre düzenlediği takdirde o zaman gençlerin anne ve babalarından edindikleri tecrübelerin ne olduğunun bilinmesi gerekmektedir (Dunn, 1960:99-110).

Bazı bilim adamları gençlerin daha önceki aile hayatlarındaki kişiler arasındaki ilişkilerden edindikleri tecrübelerini evliliklerine uyguladıklarını iddia ederek bu tezi savunmakta iken bazı bilim adamlarına göre de, gençler geçmişin kurumsallaşmış aile yapısından (kendi anne- babalarının) edinmiş oldukları tecrübelerini kendi kurdukları ailelerde denemeyi, uygulamayı düşünseler bile günümüz toplumunun arkadaşlıkçı aile yapısının geçmişin kurumsallaşmış aile yapısından aslında oldukça farklı olduğu savunulmaktadır (Dunn, 1960:99-110).

Evli çiftler karı-koca olarak birbirleriyle ne kadar yakın, anlayışlı ve tutarlı bir ilişki kurup sürdürebilmişlerse, çocuklarının da evlilikle ilgili sağlam ve güvenilir bir felsefe geliştirmelerini sağlamış olurlar. Bu nedenle ana-babaların eşler olarak oynadıkları roller çocukların evlilikle ilgili ilk yaşantılarının temeli olmaktadır. Sağlam bir evlilik kendine saygısı olan ve güvenlik duygusuna sahip çocuklar yetiştirir. Çocukluğu korku içinde geçmiş olan gençler, genellikle kararsız ve geçimsiz kişilik geliştirirler ve evlilik için istedik özellikleri edinemezler. Mutsuz evlilikler gelecekteki mutsuz

evliliklere yol açmaktadır. Çünkü evlilikle ilgili olumsuz duygular ve korkular mutsuz çiftlerin çocuklarına da geçmekte ve başarısız evliliklerin zincirleme sürüp gitmesine neden olmaktadır. Onun için mutsuz evlilik ilişkileri olan ailelerin çocuklarını eş olarak seçerken mutsuzluk nedenleri dikkatle incelenmelidir. Yeni evliliğin kuruluşuna engel olacak bir neden yoksa evliliğin başarılı olma şansı artabilir (Bilen, 1983:67-68).

Araştırmalar anne-babasının evliliği boşanma ya da birinin ölümüyle sona eren bir evde yetişen bir kişinin kendi evliliğinde başarı şansının, istatistiki olarak anne-baba evliliğinin bozulmadan devam ettiği bir evde yetişen bireyinkinden daha az olduğunu göstermiştir (Bell, 1971:286-294).

Evlilik modelleri olarak ebeveynlerin çocuğu etkilediği diğer olası bir yol da çocukla olan ilişkileri vasıtasıyladır. En uygun ilişki, çocuğun ebeveyninden birine aşırı yakınlık göstermediği zaman oluşur. Ebeveynlerden bir tekiyle aşırı ilgili olmak, bir rol bozukluğuna yol açabilir. Bu da çocuk tarafından kendi evliliğine taşınabilir, hem kendisinin hem de eşinin rol tayininde sorunlara yol açabilir (Bell, 1971:286-294).

Evlilik ve aile hayatına dair bir başka düşünce de karı-koca arasındaki uygun rol beklentisidir. Rol beklentileri kişiden kişiye belirgin bir biçimde değişiklik gösterir. Aileyi kuran bireylerde değişik rol beklentilerine sahip olacaktır. Rol beklentilerindeki uyumsuzluk, gençlerin rol incelenmesiyle saptanabilir. Karşılıklı rol uyumu, uyumlu aile yaşamının daha sağlam temellere oturtularak memnuniyetin artmasını sağlayabilir. Rol beklentilerinde farkların erken

tanımlanması daha iyi bir aile yaşantısının oluşmasına yardımcı olacaktır (Murstein 1970:465-481; Sterrett ve Bollman,1970:353-357). Evlilik rollerinde başarı iki bireyin elde ettiği doyuma bağlıdır. İyi, uyumlu evlilik, çoğu kez bireylerin arzularına hem kendileri hem de diğeri tarafından en çok doyum sağlandığı, iki kişiye ait rollerin ciddi bir tezat içinde olmadığı evliliklerdir. Evliliğin ve aile rollerinin karmaşıklığı evliliğe getirilen kişilik farklılığı üzerine ciddi bir önem kazanır. Bir kimsenin kendi gereksinimleriyle, hem kendisi hem de eş tarafından yerine getirilen roller arasında bağdaşmayı sağlayacak yetenekler önemlidir (Bell, 1971:286-294).

Evlilikte mutluluk geniş çapta eş seçiminin iyi yapılmasına bağlıdır. Bu bakımdan evlenmek isteyenler, bu konuyu en ince ayrıntılarına kadar düşünmeli, ne yapacaklarını önceden planlamalıdır. Eş seçiminin başarıyla gerçekleşebilmesi için kişinin evlilikten beklentisini, amacını çok iyi saptaması, beklenti düzeyinin gerçekçi olup olmadığını araştırması ve benzeri beklentileri olan kimseyi eş olarak seçmesi beklenir. Eşler arasında ortak nitelikler çoğaldıkça evlilik ilişkilerinde mutluluk oranı da artmaktadır (Bilen, 1983:67-68). Eşin beklentilerine göre evlilikte bellenen rollerin gerçekleşmesi evlilikte uyum ile sonuçlanır (Çulpan, 1977:2-3; Sterrett ve Bollman, 1970:353-357). Rolün yerine getirilmesinin önemli bir niteliği diğेरinin davranışını anlamak, tahmin etmek ve kendi davranışı ile arasında bağlantı kurmak amacıyla diğेरinin rolünü alma yeteneğidir. İyi uyumlu evliliklerde iki eş de muhtemelen diğेरinin rolünü anlamlı bir şekilde üstlenebilir ve bir amaç olarak sürdürebilir (Bell, 1971:286-294).

KAYNAKÇA

- Ağdemir, S. (1991) Aile ve Eğitim, *Aile ve Toplum*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi, 1. Sayı, C.1, 1.Yıl,11-13.
- Bayraktar, M. (1978) *Ailede Kadının Rolü Kavramının Evli Kadınlar ve Erkekler Açısından Karşılaştırmalı Analizi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı, Doktora Tezi, Ankara, 1-4.
- Bell, R.R. (1971) Adjustment in Marriage, *Marriage and Family Interaction* Third Edition, The Dorsey Press Homewood, Illinois, Irwih-Dorsey Limited, Georgetown, Ontario, 286-294.
- Bilen, M. (1983) *Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Teknik Basım Sanayi Matbaası, 67-68.
- Bilir, Ş., Dabanlı, D. (1991) Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler Etkisinin Araştırılması, *Aile Yazıları 3, Birey, Kişilik ve Toplum*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2.Bs. 5/3:143-157.
- Bulut, I. (1993) *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, 13-14.
- Çulpan, O. (1977) *Üniversite Gençleri Nasıl Bir Ev Yaşamı İstiyor?* Milliyet Gazetesi, 2-3, 21 Ekim.
- Doğan, C. (1989) Gecekondu Ailelerinin Eğitim Problemleri, *Aile ve Toplum*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi, 1. Sayı, C.1, 1. Yıl, 24-29.
- D.İ.E. 1990 Yılı Nüfus Sayım Sonuçları.
- Dunn, M.S. (1960) Marriage Role Expectation of Adolescent, *Marriage and Family Living*, 22; 99-110.
- Gander, M.J., Gardiner, H.W. (1993) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, A. Dönmez, N. Çelen, B.Onur, (Çev) 1.Bs. 404.
- Geçtan, E. (1989) *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Maya Yayınları, 82-90.
- Gökçe, B. (1984) *Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları,207, 1-21.
- Hınçal, S. (1993) *Çocukların Aile Kararlarına Katılımı Konusunda Çocuk ve Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı, Doktora Tezi, Ankara, 9-10.
- Murstein, B.I. (1970) Stimulus-Value-Role: A Theory of Marital Choice, *Journal of Marriage and Family*, 32:465-481.
- Nye, F., Ivan, B., Felix, M. (1973) *The Family Its Structure and Interaction*, New York: The Macmillan Company, 9-14.
- Özbay, H., Öztürk, E. (1995) *Gençlik*, İletişim Yayınları, İstanbul: Yeni Yüzyıl Kitaplığı, 70-76.
- Sayın, Ö. (1991) Aile İçi İlişkilerin Toplum Birey Boyutlarında Çözülmesi, *Aile Yazıları 4, Evlilik Kurumu ve İlişkileri*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 2. Bs. 5/4: 531-549.
- Sterrett, J.E. and Bollman, S.R. (1970) Factors Related to Adolescent's Expectations of Marital Roles, *The Family Coordinator*, 19:353-357.
- Şafak, Ş. (1989) Ailede Rol, Fonksiyon ve Sorumluluk Dağılımı, *Türk Ailesinin Sosyal ve Ekonomik Durumu Sempozyumu*, Devlet Bakanlığı ve Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Bölümü, 34-43.
- Şafak, Ş. (1985) *Ailede Sorumluluk Dağılımı ve Bunu Etkileyen Faktörler*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ev İdaresi ve Aile Ekonomisi Programı, Doktora Tezi, Ankara,1-5.
- Şafak, Ş. (1992) Ev İşlerinin Yürütülmesinde Kız ve Erkek Çocukların Katılımlarıyla İlgili Olarak Ailelerin Görüşleri, *Ev Ekonomisi Dergisi*,5: 43-49.
- Tufan, B.(1989) Yüksek Öğrenim Yapan Bir Grup Öğrencinin Benlik Saygılarını Dört Yıl Ara ile İzleme Çalışması, Hacettepe Üniversitesi *Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*,7,1-3:28-34.
- Ünal, C. (1991) Cinsiyete Bağlı Psikolojik Farklar ve Türk Çocukları Üzerinde Bir Karşılaştırma, *Aile Yazıları 3. Birey, Kişilik ve Toplum*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2. Bs.5/3: 43-65.
- Ünver,Ö. ve diğerleri. (1986) *12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları*, Ankara: Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 9-10,281-283.
- Yeşilyaprak, B. (1993) Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma, *Aile ve Toplum*, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi, 1. Sayı, C.1, 1.Yıl, 24-29.
- Yörükoğlu, A. (1990) *Gençlik Çağı*, 7. Bs. İstanbul, 13-21.